

ЎЗБЕК МИЛЛИЙ МЕНТАЛИТЕТИГА ХОС БЎЛГАН АСОСИЙ ХУСУСИЯТЛАР

Тоҳир ҚУРБОНОВ

*ҚарДУ ҳузуридаги ҳалқ таълими ходимларини
қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини
ошириши ҳудудий марказнинг “Ижтимоий-
иқтисодий фанлар” кафедраси доценти,
фалсафа фанлари номзоди*

Таянч тушунчалар: менталитет, миллий ўзлик, миллат, миллий ғуур, миллий ифтихор, миллий фаҳр, миллий қалондимоқлик, шахс манфаати, жамият манфаати.

“Адабиёт ва санъат, маданиятни ривожлантириш – ҳалқимиз маънавий оламини юксалтиришнинг мустаҳкам пойдеворидир” – Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев Ўзбекистон ижодкор зиёлилари вакиллари билан учрашувдаги маърузасида ифода этилганидек, – “... адабиёт ва санъатга, маданиятга эътибор – бу аввало ҳалқимизга эътибор, келажагимизга эътибор эканини, буюк шоиримиз Чўлпон айтганидек, адабиёт, маданият яшаса, миллат яшаши мумкинлигини унтишга бизнинг асло ҳаққимиз йўқ.

Лекин табиий бир савол туғилади. Мамлакатимизда олиб борилаётган бугунги кенг кўламли исло хотлар, янгиланиш ва ўзгаришлар жараёнида ижодкор зиёлиларимизнинг ўрни ва хиссаси қандай бўлмоқда?

Албатта, биз ҳалқимизнинг маънавий камол топишида маданият намояндаларининг улкан хизматлари борлигини доимо миннатдорлик билан эътироф этамиз. Юксак идеаллар йўлида фидойилик қўрсатиб яшаш, ўзлигимизни англаш, ғуур ва ифтихор, миллий манфаатларимизни ҳимоя қилиш учун бел боғлаб майдонга чиқиш – сиз, ижод аҳлига хос эзгу фазилат эканини ҳаммамиз яхши биламиз ва буни юксак қадрлаймиз” (1).

Буюк келажак тақдири, озод ва обод жамият қурилиши ўзимизнинг қўлимида эканлиги, бу мақсад барчамизнинг маънавий ўлчовимиз, шахсий ва ижтимоий мўлжалимизга айланиши бугунги кун талабидир. Ўзбекистон

Республикаси Биринчи Президенти Ислом Каримов ўзининг “Ўзбекистон XXI асрга интилмоқда” асарида таъкидлаганидек, - “мамлакатимизнинг тарихий ва миллий хусусиятларини, халқимиз табиатини, менталитетини инобатга олувчи ривожланишнинг мазкур йўли биз учун ниҳоятда мақбулдир”(8). Истиқлол йилларида мамлакатимизда амалга оширилган улуг бунёдкорлик ишлари натижасида халқимиз тафаккур тарзи ўзгариб, унинг менталитетига хос бўлган қуидаги асосий хусусиятлар таркиб топди.

Ўзбек миллий менталитетига хос бўлган асосий хусусиятларидан бири - миллий ўзликни англашдир. Миллий ўзлик миллийликка мансуб барча хусусият ва белгиларни ўзида мужассамлаштиради. Ҳар бир шахснинг миллий ўзлигини англашга интилиши табиий жараёндир. Ўзи мансуб бўлган миллат, элатга хос миллий хусусиятлар, белгиларни сақлаб қолиш, уни янада ривожлантириш ёки қайта тиклаш борасидаги саъй-ҳаракатларининг ифодасидир. Худди шунинг учун ҳам «миллий ўзлигини англаш» «миллат» тушунчаси билан бевосита боғлиқдир. Бошқача айтганимизда, ўзбек кишининг миллий ўзлигини англашга интилиши ўзбек миллатининг шаклланиш жараёнини билишга интилишининг дебочасидир.

Мамлакатимизнинг таниқли тарихчилари Аҳмадали Аскаров ва Бўрибой Аҳмедовларнинг ёзишларича: «Ўзбек халқи илдизлари таг-томири, биринчи ва асосий компоненти сак-массагетлар, хоразмийлар, бахтарлар, чочликлар ва парконаликлар ҳисобланади»(16). Унинг асосий белгиларининг шаклланиши X ва XI асрнинг биринчи ярмига тўғри келади. XVI асрда Шайбонийлар давлатининг, XVI аср иккинчи ярмида Бухоро ва Хива хонликлари ва XVIII асрда Кўқон хонликларининг тузилиши ўзбек миллатининг шаклланишида муҳим босқич бўлди.

Мусулмон файласуфлари «миллат» тушунчасини эл, улус, халқ, айрим ҳолларда тил, дин, мазҳабни ифодалаш маъносида ишлатишган (15). Чунки Шарқнинг буюк мутафаккири Абу Райхон Беруний миллат деганда жамики мусулмон кишиларининг ижтимоий-тарихий бирлигини тушунган бўлса (17), Алишер Навоий миллат тушунчаси орқали ягона динга мансуб кишилар

жамоасини ифодалаган. Худди шунинг учун ҳам Абдураҳмон Жомийни «миллат ва диннинг нури» деб таърифлаган (18). Бундай фикр-мулоҳазалар марксча-ленинча фалсафа қоидаларига зид бўлгани учун совет тадқиқотчиларининг асарларидан муносиб ўрин олмади.

«Миллат» тушунчаси турли мамлакатларда турлича ишлатилади. Масалан, Олмония, Испания ва бошқа давлатларда «миллат» тушунчаси этник маънода эмас, балки сиёсий, яъни давлат бирлиги, инсоннинг давлат билан алоқасини ифодаловчи тушунча маъносида қўлланилади. Ана шундай асосда мамлакат фуқаролари ва давлат манфаатини уйғунлашганлигини характерловчи, фуқаро билан давлат, жамият билан шахс манфаатларини бирлаштирувчи «бирлашган миллат», «ягона миллат» тушунчалари вужудга келди. Худди шунинг учун ҳам, масалан, Испания Конституциясига асосан, испан миллати деганда, фақат испанлар эмас, балки мамлакатда яшовчи барча фуқаролар тушунилади.

Олмония Федератив Республикаси Асосий қонунининг (1949 йилда қабул қилинган) 116-модда, биринчи сўз бошисида мазкур муаммолар юзасидан қуидагилар баён этилган: «Ушбу Асосий қонуннинг мазмунига кўра, немис бўлиб, агар қонунда бошқа тартиб ўрнатилмаган бўлса, олмон фуқаролигига эга бўлган ҳар бир шахс ёки 1937 йил 31 декабргача Олмония империясида қочоқ ёхуд вақтинча жойини ўзгартирган, келиб чиқиши немис наслига мансуб бўлган шахслар, уларнинг турмуш ўртоқлари, авлодлари, барчаси немис ҳисобланади»(19).

Турган гапки, миллатга, кишининг насл-насабига бундай муносабат шахснинг миллий мансублигига, миллий урф-одатлар ва анъаналар равнақига ҳеч қачон монеълик қилмайди, балки шахс ва жамият, фуқаро ва давлат ўртасидаги муносабатларни уйғунлаштиради, кишилардаги миллий ифтихор, миллий ғуурур туйғуларини кучайтиради.

Совет даври илмий манбаларида «синфлар сингари миллатлар ҳам ўткинчи, яъни тарихда абадий сақланиб қолмайди», (20) деб ўргатилди. Бундай ғайрииilmий мулоҳаза ёрдамида миллий манфаатдан синфий манфаат

устун қилиб қўйилди. Ягона «совет халқини» вужудга келтириш учун ғоявий-назарий асос яратилди. Афсуски, совет файласуфларининг миллатнинг ўткинчилиги ҳақидаги фикр-мулоҳазаларинии жтимоий ҳаёт тажрибаси тасдиқламади. Аксинча, бутун дунёда миллатлар ва элатларнинг ўз тақдирларининг ўzlари белгилашларига қаратилган ҳаракатлари борган сари авж олиб бораверди. Кишиларнинг ўз миллатининг нафақат ўтмиши ва бугуни, балки келажаги ҳақида қайгуриши, ўзи мансуб бўлган миллатнинг жаҳон цивилизациясига қўшган ҳиссасини билишга уриниш тенденцияси узлуксиз ошиб бораверди. Бундай тенденция, шубҳасиз, шахс ўзлигини англаш, миллатга мансублигини тушуниб етиш жараёниди апазонини кенгайтиради.

Шундай қилиб, миллий ўзликни англаш деганда ҳар бир киши ўзининг қандай миллатга мансублигини, ўзи мансуб бўлган миллатнинг жаҳон цивилизацияси тараққиётига қўшган ҳиссасини мукаммал билиши, миллий қадриятларга садоқати, миллат эҳтиёжлари ва манфаатларини тўла тасаввур этиши, анна шу борада кўрсатган фидойилиги тушунилади. Миллий ўзлигини англамоқ учун қадимдан ўз давлати, маданияти ва қадриятларига эга халқ эканлигини, ўзига хос миллий давлатчилик анъаналари борлигини билиши буюк аждодлар тарихини ўрганиши ва уларнинг бебаҳо меросидан баҳраманд бўлиш лозим. Ўз миллатига даҳлдор барча ҳақиқатлардан хабардор бўлиш, чунончи, унинг умумбашар тараққиётига қўшган ҳиссасини англаш ҳар бир кишида шу миллатга мансублиги билан фахрланиш туйгуси даражасини кенгайтиради.

«Шу билан бирга миллий ўз-ўзини англашнинг тикланиши жаҳон инсонпарварлик маданияти ва умумбашарий қадриятлар идеалларидан, бизнинг кўп миллатли жамиятимиз анъаналаридан ажралиб қолиши мумкин эмас»(9). Инсонпарвар, демократик жамият қурилиши авж олган ҳозирги шароитда миллий ўзлигимизни англаш, «эски империя тузуми барбод бўлган ва янги ижтимоий муносабатлар қарор топаётган бир шароитда» (10) содир бўлаётганлигини ҳам унутмаслигимиз даркор.

Ўзбек миллий менталитетига хос бўлган асосий хусусиятлардан яна бири - миллий фахр, миллий ифтихордир. Публицистик адабиётларда(21) «ғуур», «фаҳр», «ифтихор» тушунчалари бири-иккинчисига ўхшаш тушунчалар деб таърифланади. Аслида уларнинг мазмунан яқинлиги бўлсада, айни бир пайтда бири-иккинчисидан маълум даражада фарқ қиласди. Маълумки, ҳар бир фуқаро ўз ютуқларидан қониқиши ҳосил қилганидек, ўз халқи, ўз Ватани, ўз миллати, ўз қишлоғи, ўз тумани, ўз вилоятининг ютуқларидан фаҳрланади. Фаҳрланиш миллий ғуурнинг бошланиши, қониқиши туйғуси бўлса, миллий ифтихор миллий ғуурнинг юқори босқичидир. Худди шунинг учун ҳам миллий ифтихор миллатни яхлит ижтимоий бирлик эканлигини ҳис қилишда намоён бўлади. Бошқача айтганда, миллий ифтихор руҳий-маънавий фазилатdir. Миллий ифтихор инсоннинг онги ва фаолиятида ўзи мансуб бўлган миллатнинг маданияти, тарихи, дини, тили, қадриятлари қанчалик ўрнашиб олганлигини ҳам ифодалайди. Унинг мустаҳкамлиги миллий бирдамлиқда яққол кўринади.

Миллий ифтихор фуқаролик тушунчасига яқин тушунчадир. Маълумки, фуқаролик кишини қайси миллатга мансублигини эмас, балки муайян мамлакатга, шахс яшаб турган маконга боғлиқлигини ифодаловчи тушунчадир. Бошқача айтганимизда, фуқаролик-шахс билан давлат ўртасидаги муносабатларни ифодалайди. Турли миллатга мансуб бўлган бир мамлакат фуқаролари миллатидан қатъий назар ўз давлатининг мустақиллиги, давлатнинг рамзлари (герби, байроғи, мадхияси, Конституцияси, пули) билан фаҳрланадилар.

Ўзбек миллий менталитетига хос бўлган асосий хусусиятлардан бири фаҳрланиш бўлса, фаҳрланишмиллий ғуурнинг бошланишидир. Миллий ғуур инсонпарварлик билан уйғунлашиб кетади. Ўзбекона миллий ғуур бошқа миллатлар, элатларнинг миллий ғууридан ўзининг инсонпарварлик хусусиятлари билан ажралиб туради. Ўзбекнинг инсонпарварлиги кексаларга, улуғларга хурмат, ёшларга меҳр-шафқат, бечора, ғарib, мискинларга, етимларга хайр-саҳоват, ота-онанинг кўнглига қараб иш тутиш,

дўстларга, қариндош-уруғларга яхшилик қилиш, бошга ташвиш тушганда ғамхўр, мададкор бўлиш, топганини яхшиликка сарфлаш каби миллий қадриятларимизда равшанроқ кўринади. Афсуски, халқимизнинг биз юқорида санаб ўтган қадриятлари ҳамманинг турмуш тарзидан кенг ўрин олган деб бўлмайди. Бундай маданий-маънавий меросдан бебаҳра бўлиб қолган кишилар ҳам борки, улар худбинлиги, баҳиллиги, ҳасадгўйлиги, очкўзлиги, ғаразгўйлиги билан ўзбек миллатининг обрўсини тўқадилар.

Миллий ғуурур туйғуси миллий такаббурлик, миллий манманлик, миллий кеккайишга тамомила қарама-қаршидир. Миллий ғуурурни антиподи ҳисобланган бундай ғайриинсоний қиликлар бирлашиб миллий калондимоқликни вужудга келтиради. Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, қаерда миллий калондимоқлик ривожланса, ўша ерда унга қарама-қарши ўлароқ миллатчилик ривожланади. Кўпмиллатли мамлакат шароитида миллий калондимоқлик миллатларни бир-бирига яқинлаштиrmайди, балки улар орасига адоват уруғини сочади, турли низоларнинг келиб чиқишига сабаб бўлади.

Миллий калондимоғликнинг юқори босқичи - миллатчилиқдир. Агар миллий калондимоқлик зудлик билан бартараф этилмаса, ушбу иллат ривожланиб миллатчиликни вужудга келтиради. Миллатчилик ғайриинсоний иллат бўлиб, бошқа миллат кишилари манфаатлари, эҳтиёжларига беписанд қарашда, худбинларча муносабатда намоён бўлади. Шунингдек, миллатчилик-ўз миллати манфаатлари ва эҳтиёжларини бошқа миллат манфаатлари ва эҳтиёжларини камситиш ёрдамида қондиришdir. Худди шунинг учун ҳам миллатчилик чинакам миллий ғуурурни шакллантиrmайди. Миллий ғуурурни миллатчилик билан тенглаштириш миллатлараро муносабатлар маданиятига ғов бўлади.

Кўпмиллатли мамлакат шароитида у ёки бу миллат вакилининг амалий фаолиятида миллий калондимоқлик ҳукмронлик қилса, бундай ярамас хатти-ҳаракатлар бошқа миллатга мансуб кишиларда ранж-алам туйғуларининг шаклланишига сабаб бўлади. Миллий калондимоқлик миллий аламзадаликни

ҳосил қилишини ҳам зинхор унутмаслик керак. Худди шунинг учун ҳам кўпмиллатли Ўзбекистон шароитида миллатлараро муносабатлар маданиятини жаҳон цивилизацияси даражасига кўтармоқ учун, мамлакатимиз Биринчи Президенти Ислом Каримов айтганидек, «буғунги кунда тупроғимизда яшаётган юздан кўпроқ миллат ва элат вакилларини, уларнинг маданиятлари ва анъаналарининг ривожини ҳам ўйламасак бўлмайди»(11). Ўз навбатида, мамлакатимиз фуқаролари, айниқса ёшларда миллий ғурурни шакллантириш жараёнини тезлаштиromoқ учун миллий калондимоқликтининг вужудга келишига мутлақо йўл қўймаслик, унинг ҳар қандай кўринишларини ўз вақтида устакорлик билан фош этиб бориш лозим.

Миллий ғурури баланд инсон миллат, халқ, давлат, жамият манфаатини ўз манфаатидан ҳамиша устун қўяди. Миллатим, элим, юртим, халқим, Ватаним деб яшайди. Бутун ҳаётини миллий истиқлол истиқболига бахшида этади. Кўпчиликка фойда келтириш, кишилар дарди-ташвиши билан яшаш бундай одамлар фаолиятининг мағзини ташкил этади. Бундай миллатпарвар, халқпарвар кишилар сони қанча кўп бўлса, инсонпарвар, демократик жамият қуриш жараёни шунча тезлашади. Миллий ғурури баланд кишилар сони кўп бўлган мамлакатда миллатлараро ҳамкорлик, тотувлик, аҳиллик ривож топади.

Миллий ғурур инсонда мавжуд бўлган барча қобилият, малака ва истеъодни миллий эҳтиёж ва миллий манфаат учун сафарбар қилишда яққол намоён бўлади. Худди шунинг учун ҳам миллий эҳтиёж ва миллий манфаатни тушуниб етиш, уни ҳимоя қилиш малакаси миллий ғурурнинг шаклланганлигини ифодаловчи энг асосий кўрсаткичdir. Ушбу кўрсаткич моҳиятини англамоқ учун, миллий эҳтиёж билан миллий манфаат орасидаги диалектик алоқадорлик механизмини билиб олмоқ зарур.

Миллий ғурур шахс билан жамият манфаатларининг уйғунлашганлигини ифодаловчи муҳим белгидир. Чунки шахс манфаатлари маълум ижтимоий муҳитда шаклланади, унинг ижтимоий қиёфасида ўз аксини топади. Шахс эҳтиёжларига, истак ва орзуларига мос тушган манфаат киши

фаолиятини ҳаракатга келтирувчи стимул вазифасини бажаради. Айни пайтда шахс ўз манфаатини рўёбга чиқариш мақсадида қилган хатти-ҳаракатининг оқибати ўлароқ ижтимоий муҳит мазмунига фаол таъсир кўрсатади. Ушбу таъсир ҳар бир шахснинг қобилияти, малакаси асосида содир бўлади. Шахс манфаати билан жамият манфаатининг мос тушиши шахснинг индивидуал хусусиятларига ҳам боғлиқ бўлади.

Шахс манфаатлари жамият манфаатларига қараганда чегараланган бўлади. Чунки шахс манфаатлари хусусий, айрим мақсадлардан келиб чиқса, жамият манфаатлари умумий мақсадлардан ҳосил бўлади. Бошқача айтганимизда, жамият манфаатлари ўз қўламининг кенглиги, катталиги билан шахс манфаатларидан тубдан фарқ қиласди. Чунки аксарият шахслар ўзларининг индивидуал мақсад ва режалари, орзу ва умидларидан келиб чиқиб чегараланган манфаатлар гирдобига тушиб қоладилар. Ўзларининг эҳтиёжларини қониктириш учун амалга оширган фаолиятлари жамият манфаатига мос тушмасдан қолади.

Тоталитар тузум шароитида шахс манфаатидан давлат, жамият манфаати устун қилиб қўйилди. Бошқача айтганимизда, жамият ва шахс манфаатларининг уйғунлашиш механизми синдирилди. Ишлаб чиқариш воситаларига эгалик қилишда хусусий мулкчиликдан ижтимоий мулкчиликка ўтиш шахс манфаатидан жамият манфаатини устун бўлишини таъминлади. Оқибатда шахс манфаатидан устунроқ турувчи жамоа, меҳнаткашлар манфаати шаклланмади. Ишлаб чиқарувчининг ишлаб чиқаришдаги ўрни ҳисобга олинмади, унга фақат ишчи кучи сифатида муносабатда бўлинди. Натижада шахснинг ишлаб чиқариш жараёнига қўшган ҳиссаси инобатга олинмади. Бундай шароитда одамлар иқтисодий мавжудотга айлана бошладилар. Жамият тараққиётига қўшган шахсий ҳиссалари билан фахрланиш, жамиятда содир бўлаётган воқеаларга шахсий муносабат билдириш каби ҳис-туйғулардан бенасиб бўлиб қолдилар. Табиийки, бундай ижтимоий вазият шахс манфаатларини четга суреб қўйди. Одамлар жамиятнинг муте мурватчаларига айланиб қолдилар. Худди шунинг учун

ҳам, мамлакатимизда сифатий ижтимоий ўзгаришлар содир бўлаётган ҳозирги шароитда жамиятни ижтимоий-сиёсий ривожланишига шахс манфаатлари орқали эришиш стратегик мақсад қилиб олинди. Мамлакатда амалга ошириладиган ички сиёсатнинг негизи, инсон манфаатларига қаратилган меҳнатни рағбатлантириш кучли механизмга эга бўлган ва аҳолининг ижтимоий ночор қатламларини давлат йўли билан ҳимоя қиласидаган бозор иқтисодиётини қуришдан иборатdir (12). Шундай қилиб шахс манфаатлари билан жамият манфаати уйғунлашуви қанча мустаҳкам бўлса, одамлардаги миллий ғуур ҳам шунча баланд бўлади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. “Адабиёт ва санъат, маданиятни ривожлантириш – ҳалқимиз маънавий оламини юксалтиришнинг мустаҳкам пойдеворидир” – Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев Ўзбекистон ижодкор зиёлилари вакиллари билан учрашувдаги маъруzasи. Халқ сўзи. 2017 йил 4 августъ.
2. 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947 сонли Фармони.
3. Мирзиёев Ш.М. - Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини мард ва олижаноб ҳалқимиз билан бирга қурамиз мавзусидаги Ўзбекистон Республикаси Президенти лавозимига киришиш тантанали маросимига бағишлиланган Олий Мажлис палаталарининг кўшма мажлисидаги нутқи. – Т.: - Ўзбекистон, 2016. – 56 б.
4. Мирзиёев Ш.М. - Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 25 йиллигига бағишлиланган тантанали маросимдаги маъруzasи. – Т.: - Ўзбекистон, 2017.– 486.
5. Мирзиёев Ш.М. – Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси.- Тошкент. Халқ сўзи. 2017 йил 23 декабр. (2017 йил 22 декабр).
6. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қоидаси бўлиши керак. – Т.: - Ўзбекистон. – 2017.– 102б.
7. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб ҳалқимиз билан бирга қурамиз. – Т.: - Ўзбекистон, 2017. – 488 б.
8. Каримов И.А. Ўзбекистон XXI асрга интилмоқда.-Т.: Ўзбекистон, 1999.-14-бет.
9. Каримов И.А. Ўзбекистоннинг ўз истиқлол ва тараққиёт йўли.// Ўзбекистон: миллий истиқлол, иқтисод, сиёsat, мафкура. Том 1.-Т.: Ўзбекистон.- 1996.-181-182 б.
10. Каримов И.А. Ўзбекистон XXI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт кафолатлари. //Хавфсизлик ва барқарор тараққиёт йўлида. Том 6.-Т.: Ўзбекистон.- 1998.-116 б.
11. Каримов И.А. Истиқлол йўли: муаммолари ва режалари. // Ўзбекистон: миллий истиқлол, иқтисод, сиёsat, мафкура. Том 1.-Т.: Ўзбекистон, 1996.- 13 б.
12. Каримов И.А. Ўзбекистон иқтисодий ислоҳотларни чуқурлаштириш йўлида. // Ватан саждагоҳ каби муқаддасдир. Том 3. - Т.: Ўзбекистон, 1996.- 175-366 б.
13. Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. –Т.: - Маънавият, 2008.-176 б.

14. Каримов И.А. Она юртимиз баҳти иқболи ва буюк келажаги йўлида хизмат қилиш – энг олий саодатдир. –Т.: - Ўзбекистон, 2015. – 302 б.
15. Мирзо Улуғбек. Тўрт улус тарихи.- Т.: 1994.
16. Асқаров А., Аҳмедов Б. Ўзбек халқининг келиб чиқиш тарихи (дастлабки муроҳазалар). // Ўзбекистон овози- 1994- 20 январь.
17. Абу Райхон Беруний. Танланган асарлар. Том 1.- Т.: 1968,
18. Алишер Навоий. Маҳбубул қулуб. Нашрга тайёрловчи С.Ғаниева.-Т.:1988.- 52 б.
19. Хўжа Аббос ўғли. «Миллий ифтихор». // Ўзбекистон овози.- 1995.- 20 май.
20. Социализм и нации.- М; 1975; Вопросы совершенствования национальных процессов в СССР.-Т.: 1987.
21. Иброҳимов А., Султонов Х., Жўраев Н. Ватан туйғуси.-Т.: 1996.- 29-30 б; Жўраев Н. Агар огоҳ сен...- Т.: 1998 ва бошқалар.
22. Хоназаров Қ. Миллий менталитет-тараққиёт омили. //Мулоқот.- 2000-, №3.-,Б.3.
23. Бекмуродов М. Ўзбек менталитети. Тошкент. 2001.- 95 б.

РЕЗЮМЕ

Мазкур мақолада ўзбек миллий менталитетига хос бўлган асосий хусусиятлари таҳлил этилган. Ўзбек миллий менталитетини ривожланиши жиҳатлари, унинг бугунги инсон тафаккурида шаклланиши. Миллий тараққиётимизга хизмат қиласидиган халқимизнинг урф-одатлари, тили, дини, руҳиятига, қисқача айтганда, дунёқараши ва тафаккури-нинг шаклланиши илмий асосда очиб берилган.

Опорные понятия: цивилизация, менталитет, национальный менталитет, образ жизни нации, общество, трансформация общества, «духовность-национальный менталитет», национальное сознание, культурное наследие, гуманизм, нация, коллектив

РЕЗЮМЕ

В данной статье анализируется влияние современной цивилизации на менталитет нации, её влияние на формирование сознания человека сегодняшнего дня.

Научно обоснованно раскрываются обычаи, традиции, язык, религия, психология, говоря вкратце, мировоззрение и мышление нации, служащие национальному развитию.

Basic conceptions: civilization, mentality, national mentality, nation lifestyle, society, transformation of society, spirituality-national mentality, national consciousness, cultural heritage, humanism, nation, collective.

ANNOTATION

In this article it is analyzed the effect of current age civilization to the national mentality, the features of its formation in the current day's human meditation. It is scientifically enlightened our people's customs and traditions, language and religion, spirit, outlook and meditation that serve for our national progress.